

HELIACA

19. ÉVFOLYAM

AZ MME RAGADOZÓMADÁR-VÉDELMI
SZAKOSZTÁLY ÉS A MAGYAR
RAGADOZÓMADÁR-VÉDELMI TANÁCS
KÖZÖS KIADVÁNYA

Solymászati célra engedélyezett ragadozó madarak adatai Magyarországon a 2023. januári adatok alapján

Bagyura János

E-mail: bagyura.janos@mme.hu

A magyar nép lovas nomád életmódot folytatva érkezett a Kárpát-medencébe a 9. század végén, és minden valószínűség szerint még sztyeppi vándorlásai során ismerkedett meg a solymászattal, amely népszerű maradt a letelepedés és a keresztény, feudális monarchia kialakulása után is (1. ábra). A sörétes lőfegyverek széles körű elterjedésével párhuzamosan – Európa más országaihoz hasonlóan – a solymászat sokat veszített jelentőségéből, és a vele kapcsolatos adatok csökkenése alapján feltehető, hogy a 18. század elejére mint vadászati mód jelentősen visszaszorult. A solymászat hagyományörzés céljából napjainkban is engedélyezett vadászati mód. A *Magyar Solymász Egyesület (MSE)* 1939. június 6-án tartotta alakuló gyűlését Budapesten, az Országos Magyar Természettudományi Múzeum Állattárának előadótermében. A magyar solymászatot a Szellemi Kulturális Örökség Magyar Nemzeti Bizottsága 2010-ben felvette a *Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére*. 2012. december 6-án a solymászat (benn a magyar solymászat) felkerült az *UNESCO szellemi kulturális örökségek listájára* is. Az UNESCO-szerződés alapján Magyarország vállalta, hogy a solymászatot fenntartja és megőrzi. A Hungarikum Bizottság 2013. január 31-én a solymászatot *hungarikummá* minősítette (BAGYURA 2019).

SOLYMÁSZMADARAK A TÖRTÉNELMI IDŐKBEN

Az Árpád-házi királyok időszakától (1000–1301) kezdődően a különböző ábrázolások, címerek, oklevelek és írott adatok nyomán a solymászmadarakkal kapcsolatban már biztos adataink vannak. A korabeli levelezések alapján is számos solymászattal kapcsolatos adatot ismerünk. Zay Ferenc (1498–1570) királyi tanácsos 1559-ben munkájából fakadóan sok időt töltött Bécsben, és valószínűleg onnét írta feleségének azt a levelet, amelyben a solymászmadarak begyűjtését sürgeti: „sólymokat, rárókat, ölyveket, karvalyokat most ideje kiszedni” (TAKÁTS 1917). Ennek az idézetnek az érdekessége, hogy egyszerre említi a solymászat-

ra leggyakrabban tartott négy ragadozómadár-fajt. Az említett időszakban a vándorsólymot (*Falco peregrinus*) sólyomnak, a kerecsensólymot (*F. cherug*) rárónak, a héját (*Accipiter gentilis*) ölyvnek is nevezték (SCHENK 1942). Érdekes, hogy szirti sással (*Aquila chrysaetos*) történő solymászatról a legkorábbi hazai adatunk csak az 1930-as évekből származik.

SOLYMÁSZATI CÉLBÓL ENGEDÉLYEZETT FAJOK 2023-BAN

A védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról szóló 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 14. § (3) bekezdése alapján solymászati célra tar-

1. ábra: Álmos herceg csóri solymászata (1100 körül) *Képes Krónika* / *Falconry of Prince Álmos in Csór (around 1100) Pictures' Chronicle*

tási, hasznosítási, bemutatási engedély kultúr-történeti hagyományápolás céljából természetes személynek csak héjára (*Accipiter gentilis*), karvalyra (*A. nisus*), szirti sasra (*Aquila chrysaetos*), Harris-ölyvre (*Parabuteo unicinctus*), északi sólyomra (*Falco rusticolus*), Feldegg-sólyomra (*F. biarmicus*), valamint vándorsólyomra (*F. peregrinus*) adható. Fontos hangsúlyozni azt, hogy vadon élő állományból történő befogásra, továbbá az így befogott madarak solymászati célra történő hasznosítására engedély nem adható. Erre a héja és karvaly esetében korábban volt lehetőség (pl. fácañtelepek közelében befogott példányoknál), de ez 2022-ben megszüntetésre került. A tartási, hasznosítási, bemutatási engedélyk feltételeit a már idézett kormányrendelet részletesen szabályozza.

SOLYMÁSZATRA TARTOTT FAJOK EGYEDEINEK SZÁMA ÉS SOLYMÁSZONKÉNTI ELOSZLÁSA

A solymászatra tartott fajok száma a solymászok számának változásával, valamint a solymásmadarak pusztulása és a tenyésztés hatására kis mértékben folyamatosan változik.

A 2023. januári állapot szerint az említett fajokból Magyarországon 126 solymász összesen 504 pél-

dányt tartott, amelyek közül 320 vándorsólyom, 90 héja, 57 északi sólyom, 26 szirti sas, hét karvaly, négy pedig Feldegg-sólyom volt (a Harris-ölyvet külön tárgyalom).

Az 504 solymásmadár solymászonkénti eloszlása a következő volt: egy solymásznál 45 madár, kettőnél 33, egy-egynél 31, 18, 16, 14 és 13, háromnál 10, kettőnél kilenc, egynél nyolc, kettőnél hét, ötnél hat, négyenél öt, 11-nél négy, hétnél három, 33-nál kettő, 50-nél pedig egy-egy példány van. Az adatok alapján a 126 solymász mintegy kétharmada – 83 fő (65,8%) – solymászati célból egy-két madarat tart.

A HARRIS-ÖLYV TÖRTÉNETE

A Harris-ölyv (3. ábra) 2022-től szerepel hivatalosan a solymásmadarak között, de a fajjal kapcsolatos adatok még nincsenek részletesen feldolgozva. Az első Harris-ölyvet 1994-ben hozták be Magyarországra. A faj népszerűségét jól jelzi, hogy 2023 januárjában már 237 példányt tartottak. A faj korábban nem szerepelt a solymászatra engedélyezett fajok között, ezért az ezzel kapcsolatos szabályozás sem vonatkozott rá, hobimadárként lehetett tartani. Viszont időközben

2. ábra: A Magyar Solymász Egyesület (MSE) első jelvénye / The first badge of the Hungarian Falconry Association (MSE)

3. ábra: A Harris-ölyv (*Parabuteo unicinctus*) az egyik legnépszerűbb solymásmadár Magyarországon (fotó: Bagyura János) / The Harris's Hawk is one of the most popular falconry birds in Hungary

nemzetközi példák alapján egyre többen kezdeményezték, hogy a Harris-ölyvet vegyék fel a solymászmadarak közé, aminek hatására 2022-ben a solymászatra engedélyezett fajok közé sorolták. Ezt követően a solymászvizsgálókkal rendelkezők 100 példányt vadászmadárként nyilváníttak, a többi 137 madarat a solymászvizsgálókkal nem rendelkezők továbbra is hobbimadárként tarthatják, de újabb engedélyt a faj tartására már kizárólag solymászenedéllyel rendelkezők (vagy intézmények) kaphatnak.

2022-től a Harris-ölyv kivételével valamennyi solymászatra engedélyezett faj tartásához genetikai vizsgálat szükséges.

DATA OF BIRDS PERMITTED FOR FALCONRY USE IN HUNGARY 2023 BASED ON JANUARY DATA

Pursuant to Government Decree No. 348/2006. (XII. 23.) on the detailed regulations for keeping, using, and displaying protected wild animals, individuals may only obtain permits to keep certain birds of prey for the purpose of preserving falconry traditions. The species approved for permits include the Northern Goshawk (*Accipiter gentilis*), the Eurasian Sparrowhawk (*A. nisus*), the Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*), the Harris's Hawk (*Parabuteo unicinctus*), the Gyrfalcon (*Falco rusticolus*), the Lanner Falcon (*F. biarmicus*), and the Peregrine Falcon (*F. peregrinus*). It is crucial to note that permits for capturing wild raptors are no longer issued, a practice that was previously permitted for Northern Goshawks and Eurasian Sparrowhawks, especially near pheasant breeding sites, but was abolished in 2022. The requirements for obtaining a permit to keep, use, and exhibit birds of prey are thoroughly outlined in the aforementioned decree. By the end of 2023, a total of 126 private individuals held permits for 504 birds of prey: 320 Peregrine Falcons, 90 Northern Goshawks, 57 Gyrfalcons, 26 Golden Eagles, 7 Eurasian Sparrowhawks, and 4 Lanner Falcons. The Harris's Hawk was added to the list of falconry birds in 2022, and as of January 2023 a total of 237 individuals were kept, although the related data has not yet been fully processed. Since 2022, genetic testing has been required for the keeping of all these species, with the exception of Harris's Hawks.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Az adatszolgáltatásért köszönetemet fejezem ki Botlik Dávidnak, a Pest Vármegyei Kormányhivatal Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztálya munkatársának. A Harris-ölyvvel kapcsolatos adatért köszönetemet fejezem ki Bérces Jánosnak.

IRODALOM

- TAKÁTS S. (1917): *Rajzok a török világból*. III. kötet. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- SCHENK J. (1942): Magyar solymászmadárnevek. II. Befejező rész. Súlyom. *Aquila* 46–49: 5–145.
- BAGYURA J. (2019): A history of falconry in Hungary and the establishment of The Hungarian Falconers' Club. *The International Journal of Falconry* 11: 50–56.

Adalékok a turul történetéhez

Bagyura János

E-mail: bagyura.janos@mme.hu

A *Madártávlat* 28. évfolyamának 2. számának (2021. nyár) 12–16. oldalán megjelent *A turul története* című cikket azzal fejeztem be, hogy a turuladatokat részletesen a *Heliaca* egy későbbi számában publikálom. Viszont 2022-ben megjelent a *Magyarország ragadozó madarai és baglyai* című könyv, amelyben az említett adatok megjelentek, ezért a *Heliaca*-cikk már nem aktuális.